

लोक सेवा आयोग
नेपाल विविध सेवा, राजपत्र अनांकित द्वितीय श्रेणी, सहायक महिला विकास निरीक्षक पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम
द्वितीय पत्र:- महिला विकास तथा विविध

१. सामाजिक अध्ययन अङ्क- २०
- १.१ नेपालको भूगोल (भौगोलिक स्थिति) धरातलीय स्वरूप, हावापानी, जनजीवनमा भौगोलिक वातावरणको प्रभाव र नक्साम्बन्धी सामान्य जानकारी ।
- १.२ नेपालको राजनैतिक विभाजनको आधार, महत्त्व र विशेषता ।
- १.३ नेपालको विकासका पूर्वाधारहरू (शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात, सञ्चार, खानेपानी, विद्युत तथा अन्य ऊर्जाका श्रोतहरू आदि) को विकासको अवस्था ।
- १.४ नेपाली समाजका परम्परा, सामाजिक मूल्य र मान्यता, प्रचलित प्रमुख धर्म, जातजाति, भाषाभाषी र संस्कृति ।
- १.५ सामाजिक समस्या र विकृतिहरू र त्यसको समाधान ।
- १.६ नेपालको वर्तमान शासनपद्धति - संविधान (संवैधानिक अङ्गहरू, मौलिक हक र कर्तव्य, व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिका) ।
२. स्वास्थ्य र जनसङ्ख्या अङ्क- २०
- २.१ रोग, पोषण, दुर्व्यसन र सामुदायिक स्वास्थ्य
- २.१.१ रोगको परिचय, सन्ने र नसन्ने रोग, सरुवारोग सन्ने माध्यमहरू ।
- २.१.२ पोषणको परिचय, सन्तुलित भोजनको परिचय र महत्त्व, कुपोषण र यसका कारणहरू ।
- २.१.३ धूमपान, मद्यपान र लागूपदार्थको परिचय, ती कुलतमा लाग्नुका कारण, असर र बच्ने उपायहरू ।
- २.१.४ सामुदायिक स्वास्थ्यको अवधारणा, नेपालका प्रमुख स्वास्थ्य समस्याहरू र यसको समाधानमा व्यक्ति, परिवार र समुदायको भूमिका ।
- २.१.५ उपभोक्ता स्वास्थ्यको परिचय र महत्त्व ।
- २.२ जनसाङ्ख्यिकी, जनसङ्ख्या परिवर्तन र जनसङ्ख्या व्यवस्थापन
- २.२.१ नेपालको जनसङ्ख्या स्थिति, जनसङ्ख्या वितरण, जनसाङ्ख्यिक तत्त्व, प्रक्रिया र मापन ।
- २.२.२ जनसङ्ख्या परिवर्तनका कारणहरू र तीव्र जनसङ्ख्या वृद्धिका असरहरू ।
- २.२.३ जनसङ्ख्या व्यवस्थापन ।
३. लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी जानकारी अङ्क- ४०
- ३.१ लैङ्गिक अवधारणा
- ३.१.१ लिंग र लैङ्गिकता सम्बन्धी अवधारणा ।
- ३.१.२ लैङ्गिक समानता, समता र विभेद ।
- ३.१.३ लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण र महिला सशक्तिकरण ।
- ३.२ लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा
- ३.२.१ महिला माथि हुने हिंसा र घरेलु हिंसाका कारण र रोकथामका उपायहरू ।
- ३.२.२ मानव बेचबिखन तथा ओसार् पसारका कारण र रोकथामका उपायहरू ।
- ३.२.३ प्रथा, परम्परा र संस्कृतिको नामका महिला माथि हुने हिंसा ।
- ३.३ बाल अधिकार र सामाजिक सुरक्षा
- ३.३.१ बाल अधिकार सम्बन्धी जानकारी ।
- ३.३.२ बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई राज्यले उपलब्ध गराएको सामाजिक सुरक्षा व्यवस्था सम्बन्धी जानकारी ।

लोक सेवा आयोग

नेपाल विविध सेवा, राजपत्र अनांकित द्वितीय श्रेणी, सहायक महिला विकास निरीक्षक पदको खुला

प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ३.४ महिला विकास कार्यक्रम
- ३.४.१ महिला विकास कार्यक्रम: परिकल्पना, ध्येय, उद्देश्य, क्षेत्र छनौट, लक्षित समूहको पहिचान, समूह गठन विधि, बचत र बचत परिचालन, समिति गठन र चालूकोष परिचालन, संस्था गठन र दर्ता प्रक्रिया ।
- ३.४.२ प्रजनन स्वास्थ्यका ९ (नौ) क्षेत्रहरु: परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व, नवजात शिशु स्याहार, गर्भपतनका जटिलताहरुको रोकथाम तथा उपचार, जनेन्द्रिय संक्रमण/यौन रोग तथा एच.आई.भी./ एड्स, बाँझोपनको रोकथाम तथा उपचार, किशोरावस्थामा प्रजनन स्वास्थ्य, उमेर ढल्केका महिलाहरुको स्वास्थ्य समस्या र लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा ।

४ कार्यालय व्यवस्थापन तथा विविध

अङ्क- २०

- ४.१ कार्यालय संचालन
- ४.१.१ पत्रव्यवहार / चिठीपत्र
- ४.१.१.१ परिचय, उद्देश्य, चिठीका प्रकार: प्रयोग र प्राथमिकताको आधारमा ।
- ४.१.१.२ दर्ता र चलानी ।
- ४.१.२ अभिलेख व्यवस्थापन
- ३.१.२.१ अभिलेख व्यवस्थापनको परिचय, उद्देश्य र आवश्यकता ।
- ३.१.२.२ फाइलिङ सम्बन्धी जानकारी ।
- ३.१.२.३ कार्यालय व्यवस्थापनमा कम्प्युटर प्रणालीको आवश्यकता र महत्व ।
- ४.२ निजामती सेवा र विविध
- ४.२.१ निजामती सेवाको परिचय, गठन, पदपूर्ति, सेवा सुविधा, आचरण, सजाय, आदि सम्बन्धी जानकारी ।
- ४.२.२ नेपाल सरकारको केन्द्रीय तथा स्थानीय निकायको संरचना र संगठन सम्बन्धी जानकारी ।
- ४.२.३ सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी सामान्य जानकारी ।

समाप्त

द्वितीय पत्र विषयका पाठ्यक्रमका एकाईहरुबाट सोधिने प्रश्नहरुको संख्या निम्नानुसार हुनेछ ।

द्वितीय पत्र का एकाई	१	२	३	४	जम्मा प्रश्न संख्या
अङ्कभार	२०	२०	४०	२०	
छोटो उत्तर ५ अङ्कका प्रश्न	२	२	४	२	१०
लामो उत्तर १० अङ्कका प्रश्न	१	१	२	१	५
जम्मा प्रश्न संख्या	३	३	६	३	१५

लोक सेवा आयोग
नेपाल विविध सेवा, राजपत्र अनांकित द्वितीय श्रेणी, सहायक महिला विकास निरीक्षक पदको खुला
प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

(In English)

PAPER II: - Social studies, Office Management and Miscellaneous

1. Social studies **20 Marks**

- 1.1 Geography of Nepal – geographical location, climate, effects of geographical environment on the lifestyle of the people and preliminary knowledge of map and map reading.
- 1.2 Basis of Political Divisions of Nepal; Importance and characteristics.
- 1.3 Nepal's Infrastructures of Development (Education, Health, Transportation & Communication, Drinking Water, Electricity and other sources of fuel) and their present status.
- 1.4 Traditions of Nepalese Society, Social norms and values, prevalent religions, ethnicity, languages and cultures.
- 1.5 Social problems and Evil/ill practices and the solutions of these problems.
- 1.6 Nepalese polity and Governance - Constitution (Constitutional Organs, Fundamental Rights and duties, Legislative, Judiciary and Executive).

2. Health and Population **20 Marks**

- 2.1 Diseases, Nutrition, Addiction and Community Health
  - 2.1.1 Introduction to disease, communicable and non-communicable diseases, the mode of transmission of communicable diseases.
  - 2.1.2 Introduction to nutrition, introduction to balanced diet and its importance, malnutrition and its causes.
  - 2.1.3 Introduction to tobacco, alcohol and drugs, causes of using these substances, their effects and preventive measures.
  - 2.1.4 Concept of community health, major health problems of Nepal, Role of individual, family and community in solving major health problems.
  - 2.1.5 Introduction to consumer health and its importance
- 2.2 Demography, Population Change and Population Management
  - 2.2.1 Situation of Nepal's population, population distribution, demographic elements, process and measures.
  - 2.2.2 Causes of rapid population growth and its consequences.
  - 2.2.3 Population management.

3. Information of Gender Equality and Women Empowerment **40 Marks**

- 3.1 Concept of Gender
  - 3.1.1 Concept of sex and gender.
  - 3.1.2 Gender equality, equity and discrimination.
  - 3.1.3 Gender mainstreaming and women empowerment.
- 3.2 Gender Based Violence
  - 3.2.1 Causes and Preventive measures of Violence against Women and Domestic Violence.
  - 3.2.2 Causes and Preventive measures of Human Trafficking.
  - 3.2.3 Violence against Women related with Customs, Traditions and cultures.
- 3.3 Children's Right and Social Security
  - 3.3.1 Children's Right.
  - 3.3.2 State Sponsored Social Security of Child, Senior Citizen, and Person with Disabilities.

लोक सेवा आयोग

नेपाल विविध सेवा, राजपत्र अनांकित द्वितीय श्रेणी, सहायक महिला विकास निरीक्षक पदको खुला

प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 3.4 Women Development Program
- 3.4.1 Women development program: hypothesis, aim, objective, selection of scope, identification of target groups, methods of group formation, savings & savings' mobilization, committee formation & fund mobilization, formation and registration process of the organization.
- 3.4.2 Nine areas of reproductive health: family planning, safer motherhood, neonatal care, prevention & treatment of complexities of abortion, genital infections/STD/HIV/AIDS, prevention & treatment of infertility, reproductive health of adolescence, health problems of aging women and gender based violence

4. Office Management and Miscellaneous

20 Marks

- 4.1 Office Practices
- 4.1.1 Correspondence.
- 4.1.1.1 Introduction, Objective, Types: use & priority accordingly.
- 4.1.1.2 Registration & Dispatch.
- 4.1.2 Record Management
- 4.1.2.1 Introduction, objective, needs of record management.
- 4.1.2.2 General information of filing system.
- 4.1.2.3 Needs and importance of computer system in office management.
- 4.2 Civil service and Miscellaneous
- 4.2.1 Information about introduction, constitution, fulfillment of vacancy, remuneration & fringe benefits, conduct, punishment, etc of civil service.
- 4.2.2 Information about organizational structure of central & local bodies' of Government of Nepal.
- 4.2.3 General Information on Public Service delivery.

लोक सेवा आयोग

नेपाल विविध सेवा, राजपत्र अनांकित द्वितीय श्रेणी, सहायक महिला विकास निरीक्षक पदको खुला

प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीयपत्र:- नमुना प्रश्नहरू (Sample questions)

तलका प्रश्नहरूको छोटो उत्तर दिनुहोस् ।

(Write short answer of the following questions)

1. नेपालको हिमाली क्षेत्रमा पाइने हावापानी र यसले त्यहाँको आर्थिक गतिविधिमा पारेको प्रभाव छोटकरीमा लेख्नुहोस् ।
Write in brief about the climate found in the Himalaya Region of Nepal and its effects on economic activities there. (2.5 +2.5)
  2. 'दाइजो प्रथा' एक सामाजिक समस्या हो । यो समस्याबाट श्रृजना हुने पाँच ओटा सामाजिक असरहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।
'Dowry System' is a social evil. Mention five social effects caused by the problem.
  3. तपाईंको समुदायमा केही युवाहरू लागुपदार्थ दुर्व्यसनिमा लागेको कुरा तपाईंले थाहा पाउनु भयो । उक्त समस्या सिर्जना हुनाका कारणहरू र समाधानका उपायहरू लेख्नुहोस् ।
You notice that some of your community youths are involved in drug abuse. Write the causes of the problem and suggest the measures to overcome. (2.5 +2.5)
  4. पञ्जीकरणले जनसङ्ख्या व्यवस्थापनमा कस्तो भूमिका खेल्दछ ? यसलाई किन जनसङ्ख्या तथ्याङ्कका स्रोतको रूपमा लिइन्छ ? यसबाट हुने कुनै तीनओटा फाइदाहरू लेख्नुहोस् ।
How does vital registration help in population management? Why is this considered as the source of population data? Write any three advantages. (2 +3)
  5. अभिलेख भनेको के हो ? विभिन्न प्रकारका अभिलेखहरूको उदाहरणसहित वर्णन गर्नुहोस् ।
What is Record? Explain different types of records with examples. (2 +3)
  6. सार्वजनिक सेवा प्रवाह भनेको के हो ? यसको महत्त्वबारे लेख्नुहोस् ।
Write about the public service delivery? Write its importance. (2.5 +2.5)
  7. लैङ्गिक समानता र समतामा के फरक छ ?
What is the difference between gender equality and gender equity?
  8. लिङ्ग र लैङ्गिकताको बिचको फरक देखाउनु होस् ।
Differentiate between sex and gender
  9. जिल्ला बाल कल्याण समितिको गठन र काम कर्तव्य अधिकार के हो ? लेख्नुहोस् ।
What are the functions and duties of District Child Welfare Board?
- तलका प्रश्नहरूको लामो उत्तर दिनुहोस् ।
(Write long answer of the following questions)
10. संवैधानिक अङ्ग भन्नाले के बुझिन्छ ? वर्तमान संविधानले व्यवस्था गरेअनुसार कुनै दुई संवैधानिक अङ्गहरूको प्रमुख कार्यहरू चर्चा गर्नुहोस् ।
What is constitutional organ? Explain the major functions any two of constitutional organs according to existing constitution of Nepal. (3 +3.5+3.5)
  11. प्रजनन स्वास्थ्य भन्नाले के बुझिन्छ ? यसका क्षेत्रहरू के के हुन् ? छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।
What do you mean by reproductive health? What are its areas? Explain in brief. (2+8)